

MIRACHIA A PINDULUI

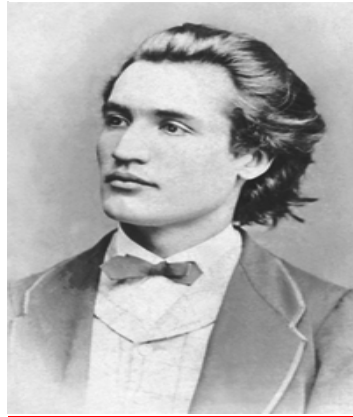
Publicație de informare a Comunității Makedon-Armânjilor din Dudeștii Noi
tipărită cu sprijinul primăriei comunei Dudeștii Noi
Anul II * Numărul 1 (11) *** Ianuarie-Yinar 2011

15 di Yinar 1850

S-amintă tu hoara Ipotești-
Bucovina marili poet
MIHAI EMINESCU
Cari după unii cercetători
istorici, ari după străpâpanji
pi linie paternă rădzătînji

15 di Yinar 2006

Tu hoara Variaș-Timiș, s-amintă **Fâlcarea Banat a
Farârljei Armâneshti dit România**. Dzuu di simasii sh-ti
armânji dit hoara Dudeștii Noi, tsi tu atsea dzuu s-
hârâseau că vini chirolu sâ-sh aducă aminti ti atsea tsi
sântu, „Armânji” shi s-nu-shi agârsească „Zârtsinjili” !!!
După 5 anji, vâ or armânji, s-nu vâ agârshits zârtsinjili,
mushatili anoasti adets sh-i pârintesca limbă.

“Noi him armânji di un chiro,
Armânji va-s armânem
Di aoa shi-n clo,
Noi limba noastră nu agârshim,
Nu nâ-i arshini s-u azburâm,
Atsei tsi fug di ea, nâ pizuim,”
profesor Iancu Traian

MĂRTURII DIN ISTORIA AROMÂNILOR

În perioada interbelică (1919-1939), în România imigrau aproximativ 10.000 de persoane anual și cam tot atâtea părăseau Regatul Român. Între cei care solicitau cetățenia română, o bună parte o reprezentau aromâni, care au suferit, rând pe rând, prigoana noilor state naționale coagulate în Peninsula Balcanică, la sfârșitul secolului al XIX-lea.

Domnule Insărcinat cu Afaceri ,

Incă înainte de plecarea mea în concediu și mai ales dela întoarcerea mea la Ianina, sunt asaltat aproape zilnic de grupuri de farseroti nomazi, mulți dintre ei proprietari de oi, cari îmi cer să intervin grabnic pe lângă Guvernul Român ca să fie colonizați în România deoarece nu mai pot îndura suferințele provocate zilnic de persecuțiunile grecești.

Arhivele Naționale Istorice Centrale, Fond Președinția Consiliului de Miniștrii, Dos. 46/1938, filele 30-33

Fârșeroții - locuiau în Albania sudică (satul Frașari, în albaneză Frasin), în Thessalia, Pind și Epir. Erau considerați sarea Macedoniei. Erau cei mai buni păstori și meșteșugari în prelucrarea produselor legate de oierit și buni negustori. Erau și foarte religioși. Fârșerotul este robust, înalt, mândru, zvelt, ochii negrii încadrați de sprâncene arcuite, figura albă, pe care o colorează cu sânge, iute și generos. Ei sunt vioi, ageri precum căprioarele, deștepti și foarte războinici.

Consacrați pentru istorie ca „aromâni” de către Gustav Weigand la 1895, „Fârșeroții, ca cei mai numeroși dintre aromâni, au încercat în vara anului 1917, chiar proclamarea unui stat, în inima Pindului, temerara acțiune fiind sortită eșecului”.

Spiritul dârz, precum și prețuirea libertății, poate mai mult decât orice valoare axiologică, i-a făcut să fie obiect predilect al prigoanei grecești și în contextul în care marele nostru poet național, Mihai Eminescu, îi denumea doar cu etnonimul de „macedo-români”, iar prima observație a înrudirii fârșeroților cu vlahii nord-dunăreni a fost consemnată în secolul al XV lea, de către Leonikos Calkodylos. Sursă Wikipedia

DIN SUMAR

* Pagina 1

- 15 di Yinar 1850 * 2006;
- Mărturii din istoria
Aromânilor;

* Pagina 2

- Originea Macedonenilor
Aromâni – Nicolae Cușa (10);

* Pagina 3

-Pârmis ti njits sh-ti mări,
„Zârtsinjî” di Custandin
Trandü;

* Pagina 4

- La multsâlĵ anj ti atsei
amîntats tu mesu aist;
- Culind armânesc cu Stelian
Arău shi pareia Makidonia.

TSI HIM NOI ARMÂNJI

Originea Macedonenilor Aromâni, * Nicolae Cușa – Constanța, Ex Ponto, 2006 (10)**

..... urmare din numărul 10.

Iar mai departe, spune că „nimic nu ilustrează mai bine rolul armatei din Macedonia, în acest proces de romanizare a Balcanilor, ca istoria celebrei Legio – V Macedonica”, legiune constituită exclusiv din autohtoni (deci nici vorbă de dispariția vechilor macedoneni), care, aveau scopul de apărare a hotarului de nord al provinciei nou create, Macedonia, iar mai târziu, împreună cu alte legiuni, va participa efectiv la ocuparea provinciilor din nordul Balcanilor: Moesia Superioară (27 î.Hr.), Moesia Inferioară (46, d.Hr.), Tracia toată și apoi Dacia (106 d.Hr.), Macedonia, cu alte cuvinte, a fost o bază militară, pentru aceste cuceriri.

Regiunile și orașele Macedoniei Antice

Pentru a ușura „transportarea lesnicioasă” (Arginteanu, 51) a trupelor și proviziilor în Macedonia și în toată Peninsula Balcanică, romanii au construit între anii 146 și 125 (î.Hr.) **Via Egnatia**, principala arteră de circulație ce traversa Peninsula Balcanică, de la marea Adriatică la Constantinopol, unde se făcea apoi joncțiunea cu Orientul.

Acest drum numit de aromâni „**Calea Mari**” își trage numele de la portul d’Egnatia, de unde se îmbarcau romanii pentru coasta ilirică (Mihăescu, 1971, 496-510). Drumul / calea, pornea de la porturile Dyrrachium (Dures, Albania) și Apollonia (Pojan, Albania) și se îndrepta către est, traversând Albania, prin localitățile Scampa(Elbasan, lângă Scumbi), Lychnides(Ohrida), Nicacea –Hariclea Lyncestis(Bitolia) – Cellae-Aegae sau Edessa(Vudena), Pella(Ianița) – Salonic. Mai târziu, acest drum s-a continuat până la Constantinopol. (În ordine cronologică, Arginteanu, 51, Mihăescu, 502, Saramandu, 66,67). Prin existența sa ca arteră de circulație, în jurul căreia s-au înființat/dezvoltat o serie de așezări, locuite azi de aromâni, Via Egnatia a avut un rol important în procesul de romanizare. În afară de cele din Albania (Dyrrachium – Dures, devenită în secolul I. î.Hr., colonia Iulia Dyrrachium, Apollonia – Pojan, Clodiana – Pequin, Scampa – Elbasan), menționăm și pe cele de azi / Republica Macedonia, Ohrida și Struga, așezate pe trecătoarea Ohrida-Bitolia, dar mai ales „ghirlanda” de așezări aromânești, din jurul Bitoliei(Monastir): Gopeș, Moloviște, Njiopole, Magarova și Târnova.(Hânciu, 1936, 108).

Existența inscripțiilor latine descoperite în jurul acestei artere de circulație din Macedonia, au demonstrat netemeinicia teoriei lui Constantin Jirecek, care a stabilit faimoasa linie de demarcație, conform căreia romanizarea n-ar fi avut loc decât în Dacia Aureliană și cele două Moesii; având drept „graniță” Dalmația la nord, iar la sud Macedonia. Enclave romane au existat nu numai de-a lungul Viei Egnatia, ci și la sudul ei – inclusiv inscripțiile latine – ajungând chiar dincolo de Macedonia, până în Corint și Patras (Mihăescu, 1971, 498).

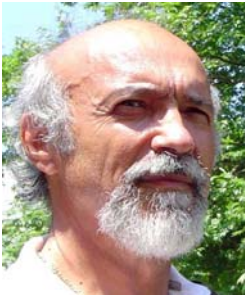
* Saramandu 2004 – Nicolae Saramandu, Romanitatea orientală, București, 2004, p.63, 66, 67.

* Arginteanu 1904 – Istoria românilor macedoneni, București, 1904, p.21, 51.

* Hânciu 1936 – Atanasie Hânciu, Aromânii. Comerț, industrie, arte, expansiune, civilizație, Focșani, 1936, p.108.

* Mihăescu 1971 – H. Mihăescu, La diffusion de la langue latine dans le sud-est de l’Europe, în Revue des etudes sud –est europeens, 1971, Tome IX, nr.3, p.496-510.

..... continuarea in numărul următor.

PÂRMIS TI NJITS SH-TI MĂRI
CU MINDUIERI AHÂNDOASI

Va ahurhim unoarâ cu aist numir di revistâ s-vâ anyrâpsim pârmisu „Zârtsinji” al Dini Trandu, durutlu anost armân amintat tu hoara noatrâ Dudeștii Noi, cari pârmis fu premiat la Festivalul Internatsional „Constantin Belimace” di Scopie, tu 15 di Sumedru 2010, cu „PREMIUL SPECIAL 2010”

ZÂRTSINJLI (1)
di CUSTANDIN TRANDU

Ore a-nji dzâsi dada di-ahăt chiro s-neg s-li ved horli dit Machidunii. Dupâ vărâ trei dzâli di cali agiumshu tu unâ hoarâ ashtiratâ pi unâ dzeanâ di munti. Mutream na-stânga, na-ndreapta, nu videam văr lai om. Hoara dip făr di oaminji.

-Ore iu s-hibâ aici oaminji? nj-dzâsh mini cu mintea. Ma, nitsi nu bitisii minduita sh-na cã vidzui cãtã la bitisita di cali unâ moashi. Shidea mardzina di cali sh-cãnda mutrea cãtã la dzeana di munti.

-O, lea mumã ! grii mini, iu suntu oaminjilji? Cãtse iasti goalã hoara?

-Uuu, lãi ficiorlu-ali mumi, anji gri nãsa cu ocljilji lâcãrmats, ia shed aoa-n cali di cama di dau njilji di-anji sh-tut lji-ashteptu nicuchirilji dit hoarâ sh-si toarnã dit munti. Anda avdzãi tsi-nj dzãsi, nj-dzâsh tu mintea mea ca vahi iasti fudzitã di minti. Ma, ea cãnda nji-u duchi minduearea shi dzãsi ninga unoarã, cu boatsea ma-analtã:

-Di cama di dau njilji di-anji fudzirã tuts tu munti shi mi-alarã mini s-u mutrescu hoara.

-Ama tsi caftã tu munti di ahãts anji? Antribai mini cu multã nipistipseari.

-Uuu, lãi ficiorlu ali mumi! S-dusirã shi-mi alãsarã. Ma fãrã s-dzãcã alti zboarã ca lj-si nicarã zboarãli tu gurmadz sh-acãtsã s-plãngã.

-Mumã!, grii mini. Nj-cãdzu njila ti nãsã, aclo iu u videam cã plãndzi, stãi arihati! Ia, tora va neg tu munti sh-va tsãlji aduc tuts acasã!

-Uuu, lãi ficiorlu ali mumi! Ashi s-ts-agiutã Dumidzã! Va ti bashi muma, shi nj-lu-acãtsã caplu cu dauli mãnji sh-mi bãshe tu frãmti. Ia, iasti nã mulari atsia tu ubor, s-tsã da muma shi-un trastu cu pitã sh-nã cãlãpi di cash, sh-nã plocã cu apã aratsi. Aistã mumã nu iasti dip fudzitã di minti, nj-dzâsh mini cu mintea-nji, shi-ncãlicai pi mulari sh-loai calea di cãtã tu munti. Agiunshu tamam anda ascãpita soarili sh-cãnda vrea sã si-ascundã dupã un top di munti. Nu dipunai ghini di pi mulari s-nji ashtirai s-mãc niheamã pita cãndu, tsi sã-nji veadã ocljilji, sh-nu pistipseam tsi ved. Cama-nclo di mini, sum un pom ca uscat, era un om cu caplu tu loc sh-cu cicioarli-nsus, ma-nclo di el altu, shi-alantsã ma-nclo. Ore nu pistipseam tsi videam. Nji-lji fricam ocljilji ma tut atsea videam, unã pãduri di oaminji cu caplu tu loc sh-cu cicioarli-nsus. Nji-dzâsh cã nacã li videam ash di foamã ma era tuti diarihina. Mi sculai di-aco, di iu eram, mi-aprucheai di protlu tsi era sum pom sh-ul trapshu di cicioari di sh-lu scoasi caplu dit loc.

- More cari hũ tini di mi cãrteshtsã? antribã omlu..

- A bre tsi-adari atsia? antribai mini cu nipistipseari cã tsi videam.

- Cãftãm ZÂRTSINJLI, dzãsi el. Him aoa di cama di dau njilji di anji di cãndu li cãftãm zârtsinjlji. Sh-aflãm multi, ma nu shtim cari suntu-atseali bunili.

-Bre crishtine, dzãshi mini, tsi li vrei zârtsinjlji? Ia, am mini pitã, trastlu iasti-mplin di pita di la muma Vanghea.

-Bre om, ma noi nu cãftãm zârtsinji ti mãcari, ma li cãftãm zãtsinjlji anoasti di la strã-aushlji, cã tricurã cama di dau njilji di anji sh-ninga nu li shtim zârtsinjlji. S-mintirã cu-alti zârtsinji sh-nu li udusim dot. Cãndu avdzãi tsi dzãsi, cãdzui niheamã pi mindueari.

-Ascultã aoa!, dzãsh, mini vinji s-vã dzãc cã shtiu iu suntu zârtsinjlji. Cljeamã-lji tuts nicuchirlji s-dipunã-n hoarã sh-vã ashteptu la bãsearicã. Ancãlicai pi mulari sh-mi turnai-n hoarã sh-chindurii la bãsearicã. Anda agiumshu la bãsearicã s-avea ca scutidisitã. Li videam stealili cum acãtsarã s-ul chindiseascã tserlu cu videlji, alti ma mãri, alti ma njits sh-canda tuti nj-fãtsea cu oclju.

-Nu-am oarã mini ti voi tora, dzãsh mini taha zburãnda cu ialì. Va s-fãtsem muabeti altaoarã. Intraì tu bãsearicã sh-tsi-nji vidzurã ocljilji nu pistupseam. Tutã bãsearica iara-mplinã cu tseri apreasi. "Ore, cai li-apreasi tserli aisti? Cari li tsãni-apreasi?" nji-dzãsh cu mintea-nji, cu ciuduseari. Shi-aclo iu shideam ashe chirut tu mindueari, avdzãi unã boatsi, ma tsi boatsi! ore anda-nji bumbunidzã Dumidzãlu tãsh-n cap. Ore mi tricurã sãdorli pi tuti pãrtsãli sh-inima va-nji cripa tu cheptu, di ahãtã bãteari.

-Cari eshti tini atsia? bumbunidzã boatsea tu urecljili ameali. S-fac cama di dau njilji di anji di anda văr nu bãgã cicioru tu aistã bãsearicã! Tora mini trimburam niheamã cã nu videam văr tsi zbura, u avdzam mash aistã boatsi. Mutream di-aviyãra s-ved cari greashti, ma videam mash aumbri tsi cãnda s-avina de pi-un mur, pi-alant.

-Fã-ti gioni! Fã-ti gioni! Fã-ti gioni! Singur nji-ded curaj mini! Cã-nji vinirã tu minti zboarãli al papu: "Ficiorlu-al pap" nj-dzãtsea el sh-mi giuca pi zãnuclji

..... cuntuari tu nimiru

CULIND ARMĂNESC

text Stelian ARĂU

*Vâ dzăc un dultsi zbor, nâ mushatâ hâbari,
Dishchidets-vâ suflitli iasti Sârbâtoari !
Sh-aprindets cândila s-v-agiutâ Dumidzălu,
Ti a noastrâ mileti s-amintâ Hristolu !
Cu unâ mănâ va dai, cu dauli va s-iai,
Tu dzuua di Cârciun, armâne s-hii om bun!*

*

*Alăsats angrănja, că iarsti mârții,
S-nu plângâ Hristolu ninga Stâ-Mârii !
S-vâ tsânets adetsli, di taifâ s-vâ hârsits,
Cu suflitlu hara , s-bânats shi s-prucupsits!
Cu unâ mănâ va dai, sh-cu dauli va s-iai,
Tu dzuua di Cârciun, armâne s-hii om bun !*

*

*Mintânji la Stâ-Mârii, s-pâlâcârsim icoana,
Dumidză di n-dzeanâ va n-aveglji bana !
Cârciun cu sânatati, harau sh-mushuteatsâ,
Armânji bana s-u-avets amplinâ di ghineatsâ !
Cu unâ mănâ va dai, sh-cu dauli va s-iai,
Tu dzuua di Cârciun, armâne s-hii om bun !*

*

*Doamne Dumidzale, pâlâcârsearea noastră,
S-nu chiarâ vârnâ-oară miletea Armâneascâ !
Doamne Dumidzale, ti pâlâcârseacu,
S-nu chiarâ vloarâ grailu armânescu !
Cu unâ mănâ va dai, cu dauli va s-iai,
Tsâ dzăc armâne frati:*

CÂRCIUN cu SÂNĂTATI !!!

*N.R. Un mushat culind armânesc, tsi ni arâsi
cama multu dit tuti atseali culindi armâneshti tsi
li avdzâm cu hâtărea sârbătorilor di iara aistâ.
Fu cântat ti prota oară di Stelian ARĂU,
tsi ul ari adrat aist mushat culid, sh-ul cântă
deadun cu pareia MAKIDONIA di Cunstantsa, cu
fârñja spectacolului „Aprindu Cârciunlu”,
tsânut tu Cunstantsa, tu meslu andreu * 2010 !*

Pareia MAKIDONIA: Stelian ARĂU – solist vocal,
Cosmin CARAULANI – clape, Stelian CIOC – armonică.

LA MULTSĂLJI ANJ

La tuts armânjlji a noci amintats tu meslu Yinar-ianuarie di aoa dit aistâ frândzâ lâ urâm multâ sânatati, multi harei shi bana tutâ di aoa sh-ninti s-lâ hibâ ca unâ primuverâ !!!

*Al: Pundichi Victoria, Terec Valentin, **Trandu Ianula**, Trandu Atanase, Enache Corneliu, Rugăciune Claudiu, Bagia Elena, Ungur Alexandra, Preda Mariana, Pundichi Melania, Trișina Aurel, Bagia Laurențiu, Colța Mitruș, Trișina Aspasia, Stavarache Sorin, Belu Octavian, Mita Olimpia, Tobă Lavinia Atena, Saman Andrei, Huțuleac Adrian, Capsali Alin, Pintilie Marius, Barbatas Daniela, Diaconu Loredana Ioana, Belu Dan, Capsali Ianis, Muși Mihai, Ștefu Gheorghe shi tuts alants amintats tu aist mes di la cari nu avem datili di nâscari.*

*Tut atseali urări ti tuts atsei tsi îshi aniversează dzuua di numâ di **”Ayiü Vasili, Ayiu Yiana icâ Ayiu Tanasi” !!!***

Al: Pîndiche Vasilică, Terec Vasile, Todi Vasile, Trandu Vasile, Ardelean Ionică, Barbatas Nelu, Belba Nelu, Belu Ion, Capsali Ianis, Caxi Ioan, Chirvasitu Ionel, Enache Ion, Florea Ioan, Nuna Ion, Pîndiche Nelu, Pîndiche Ionuț, Toma Ionuț, Toader Ioana, Diaconu Loredana Ioana, Colța Nelu, Iorganda Nelu, Mita Ioan, Iliuță Ioana, Gruion Ionuț, Bagia Atanase, Bagia Tănase, Muși Atanase, Trandu Atanase.

Aniversatlu a meslui Yinar !!!

Nai ma tu lichii armân amintat tu aist mes !

TRANDU IANULA

Amintată tu 03 di yinar 1919, tu hoara Pleasa dît Arbinishie.

S-nâ bânędz trâ multsălji anji, cu multâ sânatati shi harau, tetâ Ianulă !

COLECTIVUL DE REDACTIE:

Comitetul de Conducere al Comunității Armânilor din Dudeștii Noi: Belba Ioan, Caxi Veronica, Barbatas Valentin, Porojan Olimpia, Lita Dumitru, Sabău Mihaela , Preșea Costel, Bracea-Lauer Cristian și Trișina Gelu.

Numere de telefon si adrese de e-mail la care ne puteți transmite reacțiile si opiniile d-voastră pe marginea articolelor apărute in această publicație: 0723308217, 0722614332, 0743065130. trisinagelu@yahoo.com